

پیش‌خوان

«با نیت‌های خالص و با انگیزه‌های جویبارانه، با روحی پاک و با باطنی خالص، با بصیرتی درخشان و با وجدانی روشن، با نیتی خالص و با باطنی خالص، با بصیرتی درخشان و با وجدانی روشن، با نیتی خالص و با باطنی خالص»

خاطرات زنده یاد استاد سیدهادی

خسروشاهی از رهبر معظم انقلاب اسلامی

حدیث آن یار دیرین

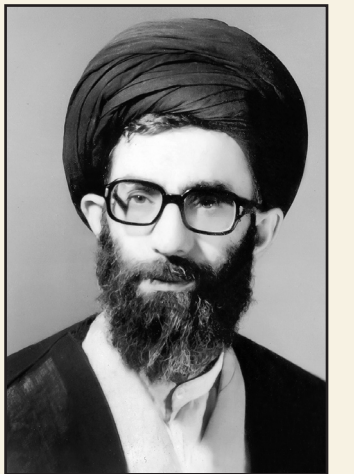
■ محمدرضا کاینی

اثری که هم اینک در معرفی آن سخن می‌رود، واپسین کتاب منتشر شده از زنده‌یاد استاد سیدهادی خسروشاهی در مقطع حیات اوست که به‌خاطرات وی از رهبر معظم

انقلاب اسلامی اختصاص دارد. این مجموعه یادمان‌های نخست در صفحه تاریخ روزنامه جوان نشریافت و نهایتاً با اسناد و اضافاتی، در این رساله و از سوی انتشارات «کلبه شروع» نشر یافت. مؤلف فقید در دیباچه خویش بر این مجموعه، در باب موضوع آن و نیز ترتیب مطالب، اشاراتی به قرار بی‌آمده دارد:

«این بخش از حدیث روزگار، شامل خاطرات مستند اینچنان درباره حضرت آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای- حفظه‌الله- است و محصول یک گفت‌وگوی مفصل و مکتوبی است که به‌خواست بعضی از دوستان، در سه سال پیش انجام گرفت و جستارهایی از آن، نخست در مجله دو ماهه پاسدار اسلام‌نشریه وزین فرهنگی، سیاسی و اجتماعی دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم چاپ شد و بخش‌های دیگری هم به‌طور مفصل‌تر، در چند شماره از روزنامه جوان چاپ تهران، منتشر گردید. البته بنای نخستین این بود که در حدیث روزگار، به نشر خاطرات غیرمستند، درباره اعظم معاصر پرداخته نشود و به‌طور طبیعی، در این صورت تکمیل و تنظیم یادداشتهای مربوطه هم در پایگانی کتابخانه ما باقی می‌ماند! اطلاع یافتن بعضی دوستان از این امر، باعث شد گروهی از یاران و علاقه‌مندان و دوستان قدیم و جدید، خواستار تنظیم و نشر خاطرات مربوط به رجال و علمای معاصر شدند و در میان این دوستان، شخصیت‌های

۱۳۵۸، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای

برجسته‌ای، علاوه بر ایران از کشورهای عراق، لبنان، حوزه خلیج فارس و حتی مصر، پاکستان، ترکیه و... هم بر این امر اسرار ورزیدند و دلیل ایشان هم این بود که درباره درگذشتگان می‌توان در فرصت‌های دیگر هم اقدام نمود، ولی در مورد معاصرین، ضرورت روشن شدن حقائق و کشف نکات تاریخی، ایجاب می‌کند مسئله در اولویت کامل قرار گیرد.

این تأکید و اسرار از سوی دوستان و بزرگان داخل و خارج- که شاید بالغ بر چند ده نفر می‌شوند- موجب گردید به تدریج ضمن نقل حوادث پیشین و خاطرات مربوط به گذشته‌ها، به تنظیم و نشر خاطرات مربوط به عصر خود نیز پردازیم و در همین رابطه، مصاحبه بعضی دوستان، موجب شد نخست از رهبر معظم انقلاب، آیت‌الله خامنه‌ای آغاز کنیم. برای اطلاع دوستان علاقه‌مند، می‌توان اشاره کرد که حدود ۵۰۰رساله، در این زمینه و تحت همین عنوان حدیث وارد، روی میز! و گاهی زیر میز قرار داشت و دارد که بعضی از آنها چاپ شده و بعضی دیگر آماده حروفچینی و چاپ است و بقیه نیز آنگی عمری باشد، در آینده نه چندان دور، تقدیم عزیزان علاقه‌مند خواهد شد. در این بخش از خاطرات که پس از تکمیل به‌طور مستقل به دست گناه سیره می‌شود، ملحقاتی نیز بر آن افزوده شد که شامل نامه‌ها، گزارش‌ها، مقالات، اسناد و عکس‌های تاریخی گوناگونی است و هر کدام، در نوع خود، ارزش تاریخی خاصی را دارد و این اضافات به تناسب، در بخش ملحقات نقل شده است. اشاره به این نکته هم بی‌مناسبت نیست که

آنچه در این رساله آمده است، همه خاطرات من درباره آیت‌الله خامنه‌ای نیست، بلکه فقط نکاتی است که هنگام گفت‌وگوی خاصی به خاطر آمد و مکتوب و نقل شد. به امید آنکه خاطرات دیگر نیز اگر توفیق یار شد و اسناد و عکس‌های مربوطه در بین اوراق به دست آمد، تنظیم و در چاپ مجموعه کامل خاطرات افزوده شود...»

تاریخ

غلامرضا اژه‌اری در گفت‌وگو با جعفر شریف‌امامی

تقریباً مشخص بود برکشیدن دولت غلامرضا اژه‌اری، برای ارعاب و خریدن زمان مناسب برای شاه، در راستای سرکوب و نمایش‌هایی از قبیل تعیین دولت و مجلس ملی صورت می‌گیرد. امری که به علت سرعت انقلاب، مجال تحقق نیافت و در حد تئوری باقی ماند. از سوی دیگر، عامل مهمی که سقوط این دولت نظامی را تسهیل کرد، اعتصابات عمومی به‌ویژه اعتصاب صنعت نفت بود

فائق‌مقام دبیر کل حزب رستاخیز بود. او نیز به همان اتهامات و اهداف مشابه دستگیر شد. شش: غلامرضا نیک‌پی از اعضای اصلی حزب ایران نوین، معاون نخست‌وزیر در دولت هویدا، وزیر آبادانی و مسکن در کابینه هویدا و شهردار تهران بود که در سال ۱۳۵۷ طی حکمی از جانب محمدرضا پهلوی، به نمایندگی شهر اصفهان منصوب شد. او در جریان دستگیری

سران در دولت اژه‌اری، بازداشت شد و به زندان قصر انتقال یافت. هفت: سیدمحمدجعفرقلی صدری، رئیس سابق شهربانی کشور، به اتهام سوء استفاده از مقام و موقعیت خود و همچنین از دلایل اصلی آشوب و ناآرامی‌های اخیر به علت اقدامات نادرست، توسط دولت اژه‌اری معاون سازمان اطلاعات و امنیت کشور در سال ۱۳۴۴ و وزیر بازرگانی در دولت هویدا، در دوره نخست‌وزیری اژه‌اری دستگیر و بازداشت شد...»

■ «اعتصابات» به مثابه فلج‌کننده دولت

از جمله عواملی که سقوط دولت غلامرضا اژه‌اری را تسهیل کرد، اعتصابات عمومی به‌ویژه اعتصاب صنعت نفت بود. این امر موجب شد دولت از برآوردن حوائج روزانه خویش نیز مستأصل شود، چنانکه ارش نصیری زرقانی، پژوهشگر تاریخ معاصر ایران می‌نویسد: «روح اعتصابات، آسیب‌های اقتصادی فراوانی را به رژیم تحمیل کرد، به‌طوری‌که میزان تولید نفت که پیش از اعتصابها ۷۰۰ / ۰۰۰ / ۸۱ بشکه روز بود، در هشتم آبان یعنی اواخر دوران نخست‌وزیری شریفیامامی، به یک میلیون بشکه کاهش پیدا کرد. با تغییر نخست‌وزیر و استقرار دولت اژه‌اری، وی با بهره‌گیری از قوای نظامی سعی کرد تا محدودی وضعیت تولید نفت را متداول کند، اما موفق نشد. در مجموع استراتژی

اعتصابات به‌ویژه از جانب کارکنان صنعت نفت و همچنین کارخانجات و شرکت‌های تولیدی، سبب شد اتحاد و همبستگی افشار گوناگون جامعه با یکدیگر افزایش یابد و سایر اصناف و گروه‌ها به‌طور سازمان‌یافته وارد میدان مبارزه با رژیم شوند. کارمندان دولت، معلمان و اساتید دانشگاه، ارباب جراید و مطبوعات، رادیو، تلویزیون و... گروه‌های دیگری بودند که همین روند را تا پیروزی نهایی ادامه دادند. علاوه بر این، رژیم ک به بیشترین تکباهش بر درآمد حاصل از فروش نفت بود و حتی از آن به عنوان یک منبع قدرت سیاسی بهره می‌گرفت، که این اقدام نستجیده اوضاع را وخیم‌تر از گذشته کرد. در این بخش به اسامی برخی از این افراد و سابقه آنها در حکومت پهلوی و اتهامی که برای آن بازداشت شده‌اند پرداخته می‌شود: یک: امیرعباس هویدا نخست‌وزیر ۱۳ساله حکومت پهلوی، در روز ۱۷ آبان ۱۳۵۷ توسط دولت اژه‌اری بازداشت و به یکی از اقامتگاه‌های ساواک منتقل شد. در مورد اژه‌اری در پیش‌گرفت، آمیزه‌ای از آشتی و سرکوب بود تا به این وسیله برای حرکت بعدی شاه فرصت راه‌حل برای بحران به او کمک کند. شیوه‌ای که اژه‌اری در پیش‌گرفت، آمیزه‌ای از آشتی و سرکوب بود تا به این وسیله برای حرکت بعدی شاه فرصت

■ واکنش مطبوعات به دولت نظامی، با طولانی‌ترین اعتصاب تاریخ

دولت نظامی بر حسب آنچه از رفتار آن معهود است، کاری جز زدن و گرفتن و بستن نمی‌داند! از این روی معدود مطبوعاتی که در کشور منتشر می‌شدند نیز از اقدامات ایدئالی دولت اژه‌اری در امان نماندند. روزنامه‌ها با نظر به شرایط جامعه، تصمیم به اعتصاب گرفتند که این سکوت خبری، دو ماه تمام یافت و به طولانی‌ترین اعتصاب تاریخ رسانه‌های مکتوب مبدل شد. روح‌الله امین‌آبادی، پژوهشگر تاریخ معاصر ایران، ماجرا را اینگونه گزارش کرده است:

«دولت نظامی غلامرضا اژه‌اری از همان لحظات دریافت وام‌های کلان از حکومت و در پی دستور محمدرضا برای انحلال کامل ساواک و برخورد با سران این سازمان، بازداشت شد. سه: منوچهر آزمون نماینده مردم تهران در مجلس شورای ملی و وزیر کار و امور اجتماعی در کابینه هویدا. او نیز همان اتهامات مشابه هویدا و نصیری، به‌خصوص اتهام فساد مالی و دریافت وام‌های کلان، توسط دولت اژه‌اری بازداشت شد. چهار: عبدالعظیم ولیان وزیر تعاون و امور روستاها، وزیر اصلاحات ارضی، استاندار خراسان و نایب‌التولیه آستان قدس رضوی، در دولت اژه‌اری به اتهام فساد مالی دستگیر و بازداشت شد. پنج: داربوش همایون وزیر اطلاعات و جهانگردی دولت جمشید آموزگار و همچنین

از منصوب شدن اژه‌اری، برژینسکی با صلاحدید کار، در تماس با شاه اعلام کرد اتخاذ هرگونه تصمیمی از سوی او حتی استفاده از قدرت، مورد حمایت آنها خواهد بود. روز بعد دولت‌های امریکا و انگلستان، رسماً از روی کار آمدن دولت نظامی در ایران حمایت کردند و بویود اوتن گفت برقراری نظم در ایران، به نفع مصالح بریتانیاست. بیانیه حمایت کار از شاه‌نیز از رادیو تلویزیون ملی ایران پخش شد. طبق گفته اژه‌اری، او بدون برنامه خاصی، قصد آرام کردن مردم را داشت. وی در اولین سخنرانی‌اش اعلام کرد دولت او برای مدت

محدودی است و هدف او، حفظ موقعیت امنیتی برای صورت پذیرفتن انتخابات است. اواز همان ابتدا سعی کرد با سفارت امریکا در تماس باشد و با زائران گست ملاقاتی داشت که به او گفته شد در رابطه با حمایت امریکا مطمئن باشد و به زودی می‌تواند سفیر را ملاقات کند. سویلیان و اژه‌اری به‌طور مرتب باهم دیدار داشتند و اژه‌اری در ملاقات‌های خصوصی، نگرانی شدید خود را از اعتصاب در مناطق نفتی ابراز می‌کرد. او در یکی از این دیدارها از سویلیان خواست تا به منظور پیدا کردن یک

راه‌حل برای بحران به او کمک کند. شیوه‌ای که اژه‌اری در پیش‌گرفت، آمیزه‌ای از آشتی و سرکوب بود تا به این وسیله برای حرکت بعدی شاه فرصت

غلامرضا اژه‌اری در حاضیه با یکی از میهمان‌های دیدار

به‌بند کشیدن جان نثاران و چاکران درگاه، از ترندهای قدیمی حکومت‌های سلطنتی برای ساکت کردن جماعت به جان آمده قلمداد می‌شود. در دولت غلامرضا اژه‌اری نیز عده‌ای فراوان از مقربان پهلوی دوم به زندان گسیل شدند تا بلکه ملت بپذیرد که شرایط کنونی معلول بدعملی اینان بوده و آن را به شاه تسری ندهند! امری که باز هم محقق نشد و مردم زیر بار چنین فریبی نرفتند

بخرد. درست در زمانی که کارتر به حمایت از شاه می‌پرداخت، سویلیان با این پیش‌بینی که احتمال سقوط شاه یا خارج شدن آن از صحنه وجود دارد، سعی می‌کرد زمینه‌ای برای ادامه حضور امریکا در صحنه فراهم ساخته و از فرصت طلبی شوروی‌ها برای سواستفاده از انقلاب، جلوگیری به عمل آورد. با این حال برخلاف پیش‌بینی‌ها و حمایت‌های مکرر امریکا و انگلیس، دولت اژه‌اری، درست مانند دولت شریف‌امامی، تنها کاری که کرد سرعت بخشیدن به روند انقلاب بود...»

■ به‌بند کشیدن چاکران دیرین

به‌بند کشیدن خدمتگزاران، جان نثاران و چاکران درگاه، از ترندهای قدیمی حکومت‌های سلطنتی، برای ساکت کردن جماعت به جان آمده قلمداد می‌شود. در دولت غلامرضا اژه‌اری نیز عده‌ای فراوان از مقربان پهلوی دوم به زندان گسیل شدند تا بلکه ملت بپذیرد که شرایط کنونی معلول بد عملی اینان بوده و آن را به شاه تسری ندهند! امری که باز هم محقق نشد و مردم زیر بار چنین فریبی نرفتند.

سیدمرتضی حسینی، پژوهشگر تاریخ معاصر ایران، موضوع را به ترتیب پی‌آمده تحلیل می‌کند:

«دولت اژه‌اری برای آرام کردن خشم مردم، به بازداشت عده‌ای از سران حکومت پهلوی دست زد که این اقدام نستجیده اوضاع را وخیم‌تر از گذشته کرد. در این بخش به اسامی برخی از این افراد و سابقه آنها در حکومت پهلوی و اتهامی که برای آن بازداشت شده‌اند پرداخته می‌شود: یک: امیرعباس هویدا نخست‌وزیر ۱۳ساله حکومت پهلوی، در روز ۱۷ آبان ۱۳۵۷ توسط دولت اژه‌اری بازداشت و به یکی از اقامتگاه‌های ساواک منتقل شد. در مورد اژه‌اری در پیش‌گرفت، نظرات متفاوتی ارائه شده است. عده‌ای معتقدند مشاوران شاه به او گفته بودند که برای نجات رژیم و بقای سلطنت، باید عده‌ای قربانی شوند و شاه که برای بقای خود حاضر بود وفادارترین دولتمردان خود را قربانی کند، یا دستگیری هویدا و دیگران موافقت کرد. شاه اما در کتاب پاسخ به تاریخ، در باب دستگیری هویدا و دیگر سران، خود را تبرئه کرده و تفسیر را به گردن دولت اژه‌اری انداخته است: اژه‌اری نیز چون مشتاق بود حسن نیت خود را به مخالفان نشان بدهد، فوراً ۱۲ تن از مقامات عالی‌رتبه را توقیف کرد. دو: نعمت‌الله نصیری، رئیس سابق سازمان اطلاعات و امنیت کشور (ساواک). نصیری که در آن زمان به عنوان سفیر ایران در پاکستان حضور داشت، به دستور حکومت به تهران احضار شد و به زندان اوین انتقال یافت. او با اتهام فساد مالی و دریافت وام‌های کلان از حکومت و در پی دستور محمدرضا برای انحلال کامل ساواک و برخورد با سران این سازمان، بازداشت شد. سه: منوچهر آزمون نماینده مردم تهران در مجلس شورای ملی و وزیر کار و امور اجتماعی در کابینه هویدا. او نیز همان اتهامات مشابه هویدا و نصیری، به‌خصوص اتهام فساد مالی و دریافت وام‌های کلان، توسط دولت اژه‌اری بازداشت شد. چهار: عبدالعظیم ولیان وزیر تعاون و امور روستاها، وزیر اصلاحات ارضی، استاندار خراسان و نایب‌التولیه آستان قدس رضوی، در دولت اژه‌اری به اتهام فساد مالی دستگیر و بازداشت شد. پنج: داربوش همایون وزیر اطلاعات و جهانگردی دولت جمشید آموزگار و همچنین